

ג. רישום הקרקעות

בדו"ח השנתי מס' 6 (עמ' 129) ציין מבקר המדינה בין השאר, שמן הצורך להתאים את שיעור האגרות הנגבות בעבור פעולות שונות של רושם הקרקעות לערכו הנוכחי של הכסף. בתקנות העברת מקרקעין (אגרות), תשט"ז - 1956, נקבעו אגרות בשיעורים מתאימים.

ה. הנהלת החשבונות בבתי המשפט - החזרת פקדונות

בדו"ח השנתי מס' 6 (עמ' 129) הוצעו הסדרים להחזרת פקדונות גם במקרים, שהאזרח אינו פונה לבית המשפט. הסדרים כאלה עדיין לא הונהגו, אך כצעד ראשון עומדת הנהלת החשבונות של בתי המשפט להנהיג כרטיס פקדונות מסודרת ומעודכנת, שתקל את סדרי החזרת הכספים.

viii. משרד הפעד

פעולות הביקורת

נבדקו: המחלקה לפיתוח ואספקה; המחלקה לכספים; רשות חסות הנוער; שירותי המבחן לנוער ולמבוגרים; המכון להכשרת עובדים סוציאליים; המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים; השירות לעבודה קהילתית; הפעולות הכספיות של בתי הבראה "מצודה" בצפת ו"בית דור" בטבריה. כן נבדקו פעולותיהם של המשרדים המחוזיים ושל 7 מוסדות להיגיון מיוחד.

ליקויים שלא תוקנו

א. השקעות במוסדות סעד ממסלתיים - תכנון וביצוע

בשנת 1956 הקיפה הביקורת את דרכי ההשקעות בעבודות פיתוח של מוסדות סעד ממשלתיים. נבדקו הפעולות, שנעשו בשטח זה בשנות הכספים 1954/55 ו-1955/56.

(1) בשנת הכספים 1955/56 נעשו במסגרת תכנית הפיתוח של המשרד השקעות אחדות במוסדות סעד ממשלתיים קיימים, והוקם מוסד אחד חדש לילדים מפגרים. המקרקעין והציוד, שנרכשו לשם הקמת המוסד, עלו ב-242,300 ל"י. נקבע, שהמקרקעין והציוד נרכשו, בלא שהמשרד יברר קודם את עמדת המועצה המקומית, שבתחום שיפוטה יוקם המוסד, לתכנית הקמת המוסד. נתברר, שאמנם הרשות התנגדה לתכנית, ועל ידי כך נגרמה השהיה של 9 חודשים בפתחת המוסד. במשך תקופה זו הועסקו 6 עובדים, אף כי המוסד לא פעל.

(2) סכומים, שנועדו למטרות השקעה ופיתוח, לא הוצאו למטרות אלו, אלא כולם או בחלקם הניכר הוצאו לעבודות של החזקה, ובדק בית ולעבודות תיקון שונות, שלפי טיבן אינן עבודות פיתוח ושמן הנכח היה לממן מהסעיפים המתאימים שבתקציב הרגיל. והרי דוגמאות מספר:

בשנת הכספים 1954/55:

(א) תיקון ושיפוץים בבנייני המוסד ב"גבעת שמש" בסך	13,700 ל"י;
(ב) סידור מקום לשטיפת כלים ותיקון הביוב ועבודות תיקון דומות במוסד "רוחמה" בסך	3,600 ל"י.

בשנת הכספים 1955/56:

(א) בדק בית ושינויים במשרד ובבתי המלאכה במוסד "עתידות" בסך	19,300 ל"י.
(ב) בדק בית ושינויים בבית המלאכה ובמרפאה במוסד "מכורה" בסך	30,000 ל"י.

(3) בשנת הכספים 1955/56 ביצע משרד הסעד את רוב העבודות במוסדות הסעד הממשלתיים באמצעות קבלנים פרטיים – שלא כבשנת הכספים 1954/55, שבה בוצעו עבודות הפיתוח באמצעות מע"צ. נקבע, שעריכת המכרזים, בדיקת ההצעות ומסירת העבודות לקבלנים לא נעשו כראוי וגם לא לפי הכללים, שנקבעו ב"תקנות כספים ומשק" (תכ"ם):

(א) במקרים אחדים פוצלה ההזמנה של עבודה אחת כוללת, והוצאו מכרזים על חלקי העבודה.

(ב) הצעות הקבלנים נבדקו בכל המקרים לא על ידי "ועדת הצעות", שבה משתתפים לפי ההוראות נציגי האוצר ונציגי מע"צ, אלא רק על ידי ועדה פנימית, שהייתה מורכבת מעובדי המחלקה לפיתוח ואספקה של המשרד. ההצעות נמסרו לדיון הוועדה הפנימית כשהן פתוחות, וברוב ההצעות לא צוין תאריך הגשתן. במקרים אחדים נמצאו הצעות אחדות של קבלנים, שבהן שונה התאריך המקורי לאחר הגשתן.

ב. הספקת ציוד וסחורות ושיווק התוצרת של מפעלי שיקום

משרד הסעד עורך במרוכז את קניית הציוד והחומרים הדרושים ליחידות המשרד, למוסדות סעד ממשלתיים ולמפעלי השיקום, המוחזקים על ידי משרד הסעד, וגם למפעלי שיקום, המוחזקים על ידי רשויות מקומיות ומוסדות ציבוריים. רוב הסחורות נרכשות מספקים פרטיים ומיעוטן מתוצרת מפעלי השיקום. הקניות והספקת הציוד והחומרים ליחידות משרד הסעד ולמפעלי השיקום השונים הן מתפקידה של המחלקה לפיתוח ואספקה של משרד הסעד.

הפעולות העסקיות של מחלקה זו (בזמנו מדור) שימשו נושא לביקורת בשנת 1955, ובדו"ח השנתי מס' 6 (עמ' 133) הצביע מבקר המדינה בין השאר על הליקויים, שנקבעו בתכנון הקניות של המחלקה ובגביית התמורה של הסחורות הנמכרות על ידי המחלקה לגופים לא-ממשלתיים.

הביקורת, שנערכה במחצית השנייה של שנת 1956, העלתה, שבשנה זו הרחיבה המחלקה את מסגרת פעולותיה במכרה חלק ניכר מהסחורות ומהציוד, שהיא רכשה, גם למוסדות, שאינם מוסדות סעד ושיפוק צורכיהם אינו מוטל על משרד הסעד (בין השאר, קיבוצים וישיבות); מכירות אלה כללו בחלקן הניכר גם סחורות, שהמחלקה רכשה אותן בשוק הפרטי.

בשנת הכספים 1955/56 נקנו ציוד וחומרים בסכום כולל של כ-1,252,000 ל"י, מהם כ-400,000 ל"י ממפעלי השיקום. המכירות הסתכמו באותה שנה בסך של כ-1,118,000 ל"י, מזה סופקו ליחידות המשרד, ללשכות סעד ולמפעלי שיקום סחורות בסכום כולל של כ-580,000 ל"י.

מסיבות מתקבלות על הדעת מתנה התכ"ם מכירת סחורות על ידי משרד ממשלתי, מחוץ לפעולות הרגילות של אותו משרד, בקבלת אישורו המוקדם של החשב הכללי. נקבע, שהמכירות נעשו בלא אישור כזה בכתב. היקף הרכישות, כפי שמתואר לעיל, גרם הוצאות ניכרות של אחסון וניהול המלאי.

גביית מחיר הסחורות מכל הגופים הלא-ממשלתיים הייתה לקויה. חובות הקונים הלא-ממשלתיים הסתכמו ליום 31.3.1956 בסך של כ-147,000 ל"י – חלק לא קטן מחובות אלה הוא עוד משנת הכספים 1954/55.

פגיעות בעקרונות החסכון והיעילות

טיפול בסחורה שפוטרה ממכס

משרדי ממשלה זכאים, במסגרת תפקידיהם, לפטור מתשלום דמי המכס על סחורות, שנתן קבלו מחו"ל. כיוון שכך, מוטלת על הממשלה החובה לדאוג בקפדנות לגביית דמי המכס, כאשר התנאים, ששימשו יסוד לפטור, אינם קיימים עוד. הביקורת העלתה מקרה, שבו לא מילא משרד הסעד אחר התחייבות זו.

בחודש מאי 1956 שיחררה הלשכה לשחרור סחורות הממשלה, לפי בקשת משרד הסעד, 5 טון בשר, שנשלחו על ידי יהודים מחו"ל כמתנה. סחורה זו פוטרה מתשלום דמי המכס על סמך הצהרה של משרד הסעד, שהסחורה מיועדת לחלוקה בין נתמכים על ידי המשרד. בתעודת פטורים ממכס, שנחתמה על ידי משרד הסעד, התחייב המשרד, שלא יעביר את הסחורות לאחרים, אלא אם יודיע קודם על הדבר לשלטונות המכס וישלם את המסים, שיוטלו עליהן. נקבע, שהרשימה, שלפיה חילק משרד הסעד את הבשר, כללה מספר לא קטן של מקבלים, שאינם נתמכים על ידי משרד הסעד. המשרד לא הודיע על כך לשלטונות המכס, ולא גבה ולא שילם את דמי המכס, שבהם חבו מקבלי הבשר.

ממצאי ביקורת שונים

א. שירות המבחן לנוער

נקבעו ליקויים ברישום ההתחייבויות, ששירות המבחן לנוער מקבל על עצמו להחזקת ילדים במוסדות לא-ממשלתיים: לא נרשמו תאריך הכניסה של הילד למוסד, שיעור ההתחייבות ותקופת תוקפה. במקרים רבים נגבו בפגור רב דמי ההשתתפות של ההורים בהחזקת ילדיהם במוסדות. בעקבות הביקורת פועל השירות לתיקון ליקויים אלה.

ב. שירות המבחן למבוגרים

הביקורת עמדה על הצורך, שקציני המבחן ירשמו את הפרטים על טיפולם במבוגרים הנתונים לפיקוחם ולמבחנם. בעקבות הביקורת פעל השירות להסדרת העניין.

ג. המכון להכשרת עובדים סוציאליים

בביקורת על הפעולות הכספיות והמינהליות של המכון להכשרת עובדים סוציאליים נקבע: רק מחלק קטן של בוגרי המכון נגבו חובות על חשבון שכר הלימוד, שהתחייבו – בעת התקבלם כתלמידים – לשלם אחרי סיום לימודיהם, אף כי רבים מהתלמידים סיימו את לימודיהם עוד בשנים 1953-1951. המשרד פועל לתיקון ליקויים אלה.

ד. השירות לעבודה קהילתית

פעולות השירות לעבודה קהילתית נבדקו בהתחלת שנת 1956. הביקורת הדגישה, שמן הצורך לברר היטב את האפשרויות של ביצוע תכניות השירות לפני הכנת ההצעות לתקציב השירות ולהבטיח תיאום פעולות בינו לבין שאר השירותים הסוציאליים של משרד הסעד.

ה. בית הבראה "מצודה"

בית הבראה "מצודה" בצפת מוחזק בבעלות משותפת של משרד הסעד ושל "קופת החולים העממית". הניהול האדמיניסטרטיבי של המוסד מתחלף לפי המוסכם בין השותפים מדי שנה בשנה. בעונת הקיץ 1955 היה משרד הסעד אחראי לניהול המוסד. הביקורת קבעה, שמשרד הסעד לא הפעיל פיקוח מספיק על ניהול הכספים והמשק של המוסד ושדרי ניהול הקופה והמחסנים היו לקויים. לפי החלטת הממשלה מחודש מאי 1956 ייהפך המוסד לחברה, שבה ישתתפו שני הבעלים של בית הבראה.

ו. רשת חסות הנוער – המדור לבתי חינוך מיוחד

הפעלתם הסדירה של המוסדות לחינוך מיוחד של משרד הסעד, החזקתם והפיקוח על פעולותיהם היו מתפקידי של המדור לבתי חינוך מיוחד עד אפריל 1955; בחודש זה הוקמה במקום המדור "רשות חסות הנוער", ופורסמו "תקנות חסות הנוער (מעונות)".

בדו"ח השנתי מס' 5 (עמ' 166) ובדו"ח השנתי מס' 6 (עמ' 131) הובאו הליקויים, שנקבעו בניהולם של המוסדות לחינוך מיוחד. הביקורת, שנערכה בשנת 1956 ושהקיפה 7 מוסדות כאלה, העלתה, שמספר לא קטן של הליקויים לא באו עדיין על תיקונם: לא היו קיימים במידה מספקת הדרכה ופיקוח על גיהול הכספים במוסדות; סדרי רישום המלאי והחזקתו היו לקויים; במוסדות אחדים לא עובד חלק משטחי הקרקע שלהם ולא הופעלו בתי המלאכה להעסקת החניכים, וכתוצאה מכך חלק לא קטן מהחניכים שבמוסדות אלה לא הועסקו בעבודה חקלאית או מקצועית – דבר המהווה אחד מתפקידיהם העיקריים של המוסדות.

ז. המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים

בדו"ח השנתי מס' 5 (עמ' 161) צוינו הליקויים, שנקבעו בסדרי הפיקוח של משרד הסעד על מוסדות ציבוריים, כגון מושבי זקנים, בתי יתומים וכדומה. בביקורת, שנערכה בשנת 1956, נקבע, שקיים עדיין פיצול בדרגות הפיקוח על המוסדות הציבוריים: הפיקוח על מוסד מסוים נעשה בחלקו על ידי מפקחי המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים, ובחלקו על ידי מפקחי היחידות המקצועיות של המשרד (למשל, המחלקה לטיפול בילד ובנוער, המחלקה לשיקום סוציאלי). כמו כן העלתה הביקורת, שלמוסדות מסוימים ניתנו תמיכות על ידי המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים ועם זה גם על ידי יחידות אחרות של המשרד, אליהן מודקקים המוסדות בדרך כלל בעבודתם הרגילה. גם במתן תמיכות אלו לא היה קיים תיאום מספיק.

הביקורת עמדה על הצורך בתיאום הפעולות בין המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים לבין שאר היחידות המקצועיות של המשרד בתחום הפיקוח ובתחום מתן תמיכות למוסדות ציבוריים.

המשרד נגיש לתיקון ליקויים אלה.

ח. הטיפול הסוציאלי בעולים המועברים למגורי קבע

בפעולות הביקורת הועלו בשנת 1956 מקרים מספר, שמשפחות של עולים חדשים לא קיבלו את העזרה הסוציאלית הדרושה להן; המדובר בעולים, שהועברו על-ידי מחלקת ההתישבות של הסוכנות היהודית ממקומות התישבות העולים לשטחי מגורים המסונפים לרשויות מקומיות. מספר המקרים, שבהם זקוקים העולים המועברים לעזרה סוציאלית, נאמד על ידי מחלקת ההתישבות של הסוכנות היהודית ב-1,500 בקירוב. ברוב המקרים נתקל סידורן של משפחות אלה בקשיים גדולים, באשר לא מצאו – לא משרד הסעד ולא הרשויות המקומיות – אפשרות לכסות מתקציבם את הוצאות הסעד הכרוכות בעזרה למשפחות ובסידורם הקונסטרוקטיבי. דיונים בין משרד הסעד לבין הסוכנות היהודית לא הביאו לידי פתרון הבעיה.

מבקר המדינה פנה באוקטובר 1956 לסגן שר הסעד והדגיש את הצורך הדחוף במתן עזרה סוציאלית למשפחות, שיש להן אותה הזכות לסעד כמו לשאר אזרחי הארץ. בהמשך הדיון הציע מבקר המדינה להביא את העניין בפני מוסד התיאום של הממשלה והסוכנות היהודית לשם דיון דחוף והסדר מהיר.

IX. משרד העבודה

פעולות הביקורת

הביקורת הקיפה את היחידות הבאות: מחלקת התעסוקה, המחלקה לחינוך מקצועי, המחלקה לאיגוד שיתופי, המחלקה לפיקוח על העבודה, המחלקה ליחסי עבודה, יחידת המחקר ומחשני המשרד. במחלקת הכספים נבדקו הוצאות המשרד.

ליקויים שלא תוקנו

א. המחלקה לחינוך מקצועי – המחסן המרכזי בחולון

למשרד העבודה מחסן מרכזי לצידוד, לכלים ולחומרים הדרושים ללימוד מקצועות; המחסן מספק אותם לסניפי המחלקה לחינוך מקצועי בכל חלקי הארץ, ובעיקר למתסנים המחוייבים